

Högskolan Kristianstad
Rektor

Luntnakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Jan-Erik Pettersson

BESLUT

2006-06-07

Reg.nr 641-4045-04

Ansökan om rätt att utfärda socionomexamen

Högskolan Kristianstad ansökte i oktober 2004 om rätt att utfärda socionomexamen. Handlingar till stöd för ansökan skulle då inlämnas i februari 2005 men senarelades av olika skäl till maj 2005 och november 2005 för att slutligen inkomma i december 2005.

Ansökan har granskats av en bedömagrupp med följande deltagare: professor Stina Johansson (ordförande) Umeå universitet, professor Hans Swärd, Lunds universitet och Per-Olof Forsblom, ordförande för Föreningen Sveriges socialchefer och utvecklingschef i Uppsala kommun. Från Högskoleverket har Jan-Erik Pettersson medverkat. De sakkunniga har granskat högskolans ansökan med bilagor och det kompletterande material som begärts in samt muntliga uppgifter som framkommit vid ett platsbesök med dialogmöten med representanter för högskolans ledning, institutionsledningen, lärarna och studenterna. Dessutom har ett antal representanter för regionens kommuner och andra avnämare och mottagare av praktikanter intervjuats.

Bedömning

De sakkunniga anser att Högskolan Kristianstad uppfyller kraven för att få rätt att utfärda socionomexamen. Det finns dock skäl att följa upp situationen när det gäller tillgången på lärarkompetens. De sakkunnigas yttrande bifogas.

Beslut

Högskolan Kristianstad ges rätt att utfärda socionomexamen. Examensrätten kommer att följas upp om ett år vad avser tillgången till lärarkompetens. Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern Sigbrit Franke efter föredragning av utredare Jan-Erik Pettersson i närvaro av kanslichef Lennart Ståhle och avdelningschef Clas-Uno Frykholm.

Sigbrit Franke

Jan-Erik Pettersson

Kopia:
Utbildnings- och kulturdepartementet
De sakkunniga

Bedömargruppens yttrande över Högskolan Kristianstads ansökan om rätt att utfärda socionomexamen

Bakgrund

Högskolan Kristianstad (HKr) har ansökt om rätt att utfärda socionomexamen. HKr utfärdar redan kandidatexamen i socialt arbete, social omsorgsexamen samt magisterexamen i folkhälsovetenskap. Om rätten att utfärda socionomexamen ges kommer social omsorgsexamen att ersättas av socionomexamen.

Ansökan får ses som ett led i den pågående omstruktureringen av socionomexamina som inleddes genom Högskoleverkets utredning i samverkan med Socialstyrelsen under 2002 och som ledde fram till rapporten *"Social omsorgsutbildning och socionomutbildning. En översyn"* (Högskoleverkets rapportserie 2003:29R. Utredningen föreslog en sammanslagning av de två utbildningarna. Utbildningsmålen skulle breddas och anpassas till de förändrade krav som samhällets globalisering och kravet på kunskapsbaserad socialtjänst för med sig. Översynen ledde till förslag att minska antalet yrkesexamina utan att nödvändigtvis göra avkall på variationen. Vidare föreslogs att samtliga yrkesutbildningar med liknande socialt innehåll, efter prövning, skulle bli socionomutbildningar. Social omsorgsexamen föreslås utgå som examen. Ansökan gäller alltså inte ett nytt socionomprogram utan en konvertering av en social omsorgsexamen.

För bedömning av ansökan har Högskoleverket utsett en grupp sakkunniga bestående av professor Stina Johansson från Umeå universitet (ordförande), professor Hans Swärd från Lunds universitet och Per-Olof Forsblom, utvecklingschef i Uppsala kommun. Jan-Erik Pettersson från Högskoleverket har medverkat som gruppens sekreterare.

Vår bedömning baseras dels på skriftligt underlag från HKr, dels på platsbesök vid lärosätet den 21 april 2006. Vid platsbesöket fördes intervjuer med rektor, prorektor, prefekt, programansvarig, studenter, lärare samt företrädare för avnämarna.

Beskrivning

Social omsorgsutbildning bedrivs vid HKr som en del av Institutionen för hälsovetenskaper. Ett 20-tal lärare undervisar, varav flera är anställda vid andra institutioner. För ämnesutvecklingen har en professor adjungerats till programmet på tid motsvarande 25 % av heltid. Även de lärare som är anställda vid andra institutioner deltar i programmets gemensamma aktiviteter.

Till programmet antas 60 studenter/år, vilket innebär att ca 200 studenter undervisas samtidigt i det nuvarande sociala omsorgsprogrammet. Det är den volymen man också planerar för i det framtida socionomprogrammet. Huvudämnet i programmet är socialt arbete.

Det sociala omsorgsprogrammet som nu finns vid HKr kommer enligt förslaget till socionomprogram att öka av undervisningen i psykologi och statskunskap medan inslagen av socialpedagogik kommer att minska. Den utbildningsplan som presenteras innehåller många av de inslag som kommer att krävas i den nya

socionomexamen, exempelvis etik, lagarbete och utvärdering. Tidigt i programmet introduceras studenten i ett vetenskapligt förhållningssätt. Fördjupningen sker i huvudämnet både vad gäller dess praktiska som dess teoretiska delar.

Verksamhetsförlagd utbildning sker under hela termin 5. Under termin 6 ges ett antal valbara kurser relevanta inom ämnesområdet. Skriftliga avtal finns med länets kommuner om praktikplatser.

HKr har avtal med alla kommuner i regionen om verksamhetsförlagd utbildning. Avtalen är knutna till tanken att HKr kommer att bedriva socionomutbildning. Vid samtal med företrädare för kommunerna framkommer att grundtankarna i avtalen kommer att gälla även om HKr inte får rätt att utfärda socionomexamen.

Av avtalen framgår att HKr ska svara för handledarträffar, anordna utbildningar i handledning och huvudämne samt gratis tillhandahålla handledareutbildning för intresserade kommuner. Kommunen ska tillhandahålla utbildningsplatser till studenterna från HKr, i den utsträckning behov och tillgång medger och ansvara för handledning och ge studenterna stöd och vägledning inom socialt arbete. Modellen att erbjuda handledarna från socialtjänsten en 5 poängs handledarutbildning är bra. Det som framkommer är dock att handledareutbildning förefaller relativt okänd bland socialtjänstens personal då de flesta som hittills gått utbildningen kommer från sjukvårdsområdet.

HKrs verksamhetsidé; ”I samverkan med det omgivande samhället förena teori och praktik, så att utbildning och forskning främjar företagande, lärande samt hälsa och miljö”, anger också den en hög ambition till samverkan med det omgivande samhället och socialtjänstens praktik.

Kommunföreträdarna framför en önskan om mer samverkan med HKr och man ser det som mycket önskvärt att få en socionomutbildning. En viss oro framförs för minskningen av ledarskapsutbildningen i socionomexamen i relation till den ganska omfattande ledarskaps delen i den sociala omsorgsutbildningen. För de större kommunerna finns möjligheten att bygga upp kompletterande ledarskapsutbildningar men det kan vara svårare för de mindre kommunerna. För de mindre kommunernas del kan det vara en fördel om HKr även fortsättningsvis kan tillhandahålla en fördjupningsmöjlighet när det gäller ledarskap.

I programmet arbetar flera lektorer varav fyra är anställda vid Institutionen för hälsovetenskaper. Därtill kommer en adjungerad professor i socialt arbete, samt två lektorer och en professor anställda vid andra institutioner. En brittisk gästprofessor har också bidragit till utvecklingen av ämnet och bland annat handlett doktorander. Högskolan har också utlyst en professur i socialt arbete, ett försök som dock strandade i bristen på kompetenta sökande.

En bärande idé vid HKr är att lärarresurserna ska samordnas internt vid högskolan, vilket innebär samarbete och utbyte mellan olika ämnen. Man kan på så sätt finna optimala lösningar när det gäller kompetensutnyttjande. Det gäller exempelvis

juridisk kompetens som hämtas från Institutionen för ekonomi, psykologisk kompetens från Institutionen för beteendevetenskap och statsvetenskaplig kompetens från Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap. Dessa lärare deltar aktivt i institutionsgemensamma aktiviteter, i planeringsarbetet och får också tid för kompetensutveckling motsvarande sin insats från Institutionen för hälsovetenskaper. Vid HKr får tilldelas tid för kompetensutveckling/forskning efter prövning. Ett minimum av tid för egen utveckling är 100 timmar/år. Det utrymme som finns avsatt motsvarar två månader/år för lektorer, tre månader/år för docenter och 6 månader/år för professorer. Adjunkter har 100 timmar/år, något som inte alltid utnyttjas.

Internationaliseringen är väl genomförd. Kurslitteraturen innehåller mycket internationell litteratur och studenterna har möjlighet till internationella utbyten. Två av lärarna är doktorander under handledning av en engelsk gästprofessor vid HKr. Ytterligare en av institutionens lärare är antagen som doktorand vid Nordiska Högskolan för folkhälsovetenskap.

HKr strävar efter en forskningsverksamhet i samverkan med regionalt arbetsliv. Forskningsverksamheten i ämnet socialt arbete är under uppbyggnad. Den professur som planeras i ämnet är tänkt att knytas till forskningsplattformen för utveckling av Närsjukvård, ett samarbete kring den vardagsnära sjukvården i området.

Kvalitetskriterier – och bedömargruppens överväganden

Utgångspunkten för prövningen är *Examesrättsprövning – utgångspunkter och tillvägagångssätt för Högskoleverkets examesrättsprövning* (Högskoleverkets rapportserie 2001:4 R). En lång rad kriterier skall vara uppfyllda vad gäller t.ex. lärarkompetens och kompetensutveckling, utbildningens mål och innehåll, övergångsmöjligheter till forskarutbildning, internationellt perspektiv, stabilitet och långsiktighet och möjligheter till en kritisk och kreativ miljö osv. Kriterierna kan inte betraktas isolerat utan alla kvalitetsfaktorer måste bedömas inbördes i ett samspel och i ett sammanhang och i relation till utbildningens omgivning. Just relationen till omgivningen betonas inte minst när det gäller att skapa ”väl fungerande nätverk av kontakter med närliggande utbildningar, angränsande ämnen och ämnesområden både nationellt och internationellt bidrar till att konstituera den kritiska och kreativa miljön”. En utbildning kan inte ses isolerat utan i ett större sammanhang.

Vissa omgivningsförhållanden och strukturella förhållanden som påtalats i andra bedömningar och värderingar av socionomutbildningarna har betydelse för socionomutbildningarna överlag i landet och har också betydelse för de lärosäten som önskar etablera nya socionomutbildningar. Bedömningen har inte med enskilda lärosäten att göra, men förhållandena påverkar enskilda lärosätens möjligheter att uppfylla de kvalitetskriterier som skall prövas vid en examesrättsprövning enligt ovan citerad skrift.

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) och Högskoleverkets utvärdering *Socialt arbete. En nationell genomlysning av ämnet* (Högskoleverkets rapportserie 2003:16 R) identifierade en rad generella problem i dagens socionomutbildningar.

Det första problemet hänger ihop med det utökade antalet utbildningsplatser och nya socionomprogram (s. 18). Bedömarna i den nationella värderingen konstaterar att utvecklingen inger ”oro för den framtida tillgången på lärare i socialt arbete” och att det finns skäl ”att ge akt på den snabba ökningen av antalet utbildningsplatser framför allt med hänsyn till tillgången till lärarkompetens och adekvata praktikplatser”. En rundringning visar att det är svårt för de stora universiteten och högskolorna i dag att rekrytera ämneskompetenta disputerade lärare och än svårare är det för de mindre högskolorna. Det innebär också att det är en stor rörlighet bland de nydisputerade lärarna. Olika högskolor ”drar i dem” från olika håll. Generellt finns det en brist på ämneskompetenta lärare. Det gäller i hög utsträckning i södra regionen.

Samma problem är det att få tag på professorer och docenter, vilket Kristianstad är ett bland många talande exempel på. Högskolan har nyligen haft en professorstjänst i socialt arbete utlyst, men har trots ansträngningar inte fått någon behörig sökande till tjänsten. I stället har man adjungerat en professor som deltar 15 procent i grundutbildningen. Det är en kvalificerad medarbetare med lång erfarenhet av socionomutbildningar, men med tanke på professors ålder inte en sådan långsiktig lösning som bedömningskriterierna förutsätter:

”Att bedriva högskoleutbildning och inneha en examensrätt är ett viktigt och långsiktigt åtagande inte enbart gentemot studenter utan också gentemot samhället i stort. Lärosätena måste ha förutsättningar för att upprätthålla god kvalitet i utbildningen över lång tid.”

Långsiktigheten är alltså, som Högskoleverket och FAS konstaterat, ett problem i socionomutbildningarna i dag. Låt oss slå fast att detta gäller inte bara Kristianstad utan flera av landets utbildningar. Både Lund och Malmö diskuterar hur man skall dra ner på sina utbildningar för att komma tillrätta med den här typen av problem.

Överretableringen är ett problem som inte bara har uttryckts av de nationella utvärderarna och de befintliga socionomutbildningarna utan också av representanter för fältet, t.o.m. av ett par kommuner som tecknat avtal med Kristianstad om praktikplatser. Det skall också ses mot bakgrund av att den nationella värderingen (Högskoleverkets rapportserie 2003:16) menar att konkurrensen om praktikplatser skärpts avsevärt under senare år. Utredningens krav på ökad integration mellan teori och praktik ställer ytterligare krav på platser.

Det andra problemet som tas upp av FAS och Högskoleverkets nationella genomlysning är fördelningen mellan lärarnas tid för forskning respektive undervisning en ”en fråga som är väsentlig att uppmärksamma” (s. 19). Förhållandet

lyfts fram på flera ställen i den nationella genomlysning. Man behöver skapa utrymme för senior forskning, men också skapa utrymme för studenter att gå vidare till forskarutbildningen och skapa mer fokusering i forskningen i socialt arbete. Även detta problem har en strukturell bakgrund och hänger samman med svårigheterna att rekrytera lärare som har en vetenskaplig skolning inom ämnesområdet.

De här strukturella problemen kompliceras ytterligare av införandet av Bologna-systemet, med uppbyggnaden av en helt ny masterutbildning i socialt arbete med behov av lärare, forskningsanknytning, anställningsbarhet osv.

Det finns en oro för en överetablering av utbildningarna i södra Sverige, något som kan leda till att kvalitén försämras på alla socionomutbildningarna i regionen, samtidigt som den nationella värderingen säger att det borde vara tvärt om.

Bedömggruppen konstaterar samtidigt att det i princip inte finns något regionalt samarbete mellan socionomutbildningarna i regionen. Ett sådant arbete skulle vara av yttersta vikt för att utnyttja resurser maximalt, profilera kurser och utbildningar, för att samarbeta om master och forskarutbildningar, för att skapa tyngd, fokus och progression i större forskningsprojekt, för att främja den internationella rörligheten och för att samverka med fältet om dimensioneringar anställningsbarhet osv. Dessa åtgärder skulle kanske ge förutsättningar för bättre stabilitet och långsiktighet i regionen.

De problem vi redogjort för måste alla gamla och tilltänkta utbildningar förhålla sig till.

Bedömggruppen menar också att HKr lyckats förhålla sig till problemen på ett hyggligt sätt och man håller på att rekrytera lärare, inleda ett samarbete med övriga högskolor osv. Det tycks pågå ett intensivt arbete på många håll, men med tanke på kravet om stabilitet och långsiktighet skulle vi vilje se lite mer av resultaten av detta arbete.

I skrivande stund finns det en lektor som disputerat i socialt arbete. Denna har dock en forskarassistenttjänst på ett helt annat lärosäte och tjänstgör endast 20 procent på HKr. Forskarassistenttjänsten upphör under våren 2006. En adjungerad professor som är disputerad i socialt arbete tjänstgör 15 procent i grundutbildningen. Han fyller dock 67 år till sommaren. De övriga lektorerna är disputerade i rättssociologi, medicinsk vetenskap och arbetsvetenskap. Det finns med rötter i *wissenschaftliche soziale Arbeit* i Tyskland på 1870-talet ett internationellt forskningsfält som kallas *socialt arbete*, *socialt welfare* eller *social work* vid universiteten runt om i världen. Det bör påpekas att detta inte är den enda kunskapstradition som det sociala arbetet utgår från. En bred strömning i Europa grundar sig på socialpedagogiken som forskningsfält och praktik.

Den nationella genomlysningen av socialt arbete (Högskoleverket 2003:16) konstaterar: ”Som redan påpekats är forskning i socialt arbete idag socialt konsoliderat genom sin goda förankring i akademien och i den offentliga sektorn” (s.

190). Enligt Högskoleverkets examensordning för socionomutbildningarna skall socionomutbildningarna förmedla kunskaper i socialt arbete. Det måste finnas en koppling mellan grundutbildning, praktik och forskning. Högskoleverkets rapport (2003:16) visar vikten av att ämnen och utbildningar som från början hämtat ämnesföreträdare från andra ämnen nu bygger upp en egen identitet med ämnesföreträdare från det egna ämnet. Det är viktigt att skapa en identitet som socionomutbildning och därför behövs någon eller några i utbildningen och forskningen som har disputerat i ämnet och/eller har docentkompetens.

Frånsett dessa frågetecken finns det en rad andra positiva saker att säga.

Det socionomprogram som planeras har ett starkt stöd från lärare, studenter och företrädare för avnämningstribunen. Studenterna blev tidigt involverade i planeringen av socionomprogrammet. Programmet svarar också mot de krav på bredd som kommer att ställas på den nya socionomexamen.

Utbildningen i vetenskaplig metodik verkar gedigen, vilket visar sig i att uppsatser ibland fått pris för hög kvalitet. Inslagen av etikprövning av c-uppsatser genom en särskild nämnd visar också att man tar träningen i ett vetenskapligt tänkande på allvar.

Den samverkan som pågår inom högskolan med samordning av lärarresurser och forskningsplaner är tilltalande och borde kunna vidgas så att också samarbetspartners vid andra universitet och högskolor i regionen inkluderas.

Avtalens innehåll och utformning och att de skrivits under av företrädare för samtliga kommuner i den omgivande regionen ger en bra bild av en långsiktig och väl genomtänkt struktur för att trygga en bra verksamhetsförlagd utbildning.

Med tanke på framtiden och säkringen av forskningen inom ämnet bör man göra nytt försök att utlysa professuren i ämnet.

Vi föreslår att Högskolan Kristianstad ges rätten att utfärda socionomexamen, men att beslutet följs upp om ett år vad avser tillgången till lärarkompetens.